

Buletin informativ editat în cadrul inițiativei „Sustținerea democrației, a independenței și transparenței instituțiilor publice-cheie din Republica Moldova”

BULETIN INFORMATIV

NR.3. MAI 2020

Cuprins

NOUTĂȚI: Republica Moldova bate pasul pe loc la capitolul transparenței bugetare potrivit Open Budget Survey 2019

NOUTĂȚI: „Nation in Transit 2020”: Punctajul înregistrat de Republica Moldova în domeniul democrației

TRANSPARENȚĂ: Topul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din Moldova

OPINII: Nivelul de transparență în Moldova are un potențial mare de îmbunătățire

STUDIU: Întreprinderile de stat nu sunt suficient de transparente

ACCES LA INFORMAȚIE: Buna guvernare nu se rezumă la publicarea informațiilor pe site-urile oficiale

ANALIZĂ: De ce și cum trebuie modificată legea accesului la informații

Cât de ne(transparente) sunt întreprinderile din Moldova?

Editura „Știința” întreprinderea de stat „Radiocomunicații” și „Manejul de Atletică Ușoară” sunt cele mai transparente întreprinderi cu capital public din Moldova. La polul opus se situează „Confercai”, Tipografia Centrală și Stația de stat pentru încercarea mașinilor. Clasamentul transparenței întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova, disponibil pe www.companies.viitorul.org, a fost prezentat pe 28 mai, în cadrul unei conferințe video organizate de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” și INEKO Slovacia.

Topul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din Republica Moldova poate fi accesat pe portalul de date deschise www.companies.viitorul.org.

Potrivit datelor din Registrul de stat, la data de 1 ianuarie 2019, în Moldova activau 1 552 întreprinderi de stat și municipale, și 4 416 societăți pe acțiuni.

continuarea la pag. 4

NOUTĂȚI

Republica Moldova bate pasul pe loc la capitolul transparenței bugetare potrivit Open Budget Survey 2019

Sursa: www.interlic.md

Pe fundalul pandemiei globale, guvernele din întreaga lume sunt forțate să-și mărească cheltuielile bugetare ca răspuns la criza creată de noul tip de coronavirus, iar Republica Moldova nu este o excepție. În acest context, rezultatele Sondajului Bugetului Deschis (Open Budget Survey) publicate pe 29 aprilie atestă motive de îngrijorare: patru din cinci țări incluse în evaluare nu reușesc să asigure pragul minim al transparenței și supravegherii bugetare, în conformitate cu standardele internaționale.

În ceea ce privește rezultatele Republicii Moldova, noul clasament arată că la capitolul transparenței bugetare, Republica Moldova înregistrează scorul de 57 de puncte din 100, un scor apropiat de evaluarea din anul 2017, în care au fost înregistrate 58 de puncte din total. Rezultatul indică o dezvoltare limitată a informației privind documentele bugetare și plasează Republica Moldova pe locul 39 din 117 țări care au fost incluse în evaluare, alături de țări ca Ungaria, Republica Cehă și Slovacia.

Spre deosebire de evaluarea din 2017, OBS 2019 atestă o creștere a gradului de detaliere a documentelor bugetare, în special, a rapoartelor anuale, cu toate acestea autoritățile rămân restante la elaborarea și publicarea rapoartelor la mijloc de an, dar și la capitolul disciplinei bugetare. În studiu se mai arată că Moldova înregistrează un nivel de supraveghere efectuat de Parlament și Curtea de Conturi de 67 de puncte din 100.

Open Budget Survey

La capitolul participării, Republica Moldova a înregistrat un trend descendent față de evaluarea din acum 2 ani, de la 7 puncte la 4 puncte, ceea ce înseamnă că **guvernul nu reușește să implice cetățenii în procesul de elaborare a bugetului**. Raportul mai atestă că deși implicarea cetățenilor în procesul bugetar este unul dintre pilonii bunei guvernări, puține sunt țările care reușesc să implice cetățenii pe durata întregului proces bugetar, din lipsa unor mecanisme de participare, media globală la acest capitol înregistrând 14 puncte din 100. Scorul înregistrat de Republica Moldova, indică o apropiere de țările din vecinătate ca România și Ungaria.

Deși clasamentul relevă că doar 31 de țări din 117 incluse în evaluare au un nivel suficient de transparență bugetară, progrese rapide sunt posibile, atunci când guvernele se angajează în deschiderea datelor bugetare. Guatemala, Indonezia, Republica Kârgâză și Ucraina sunt doar câteva exemple.

Open Budget Survey este o cercetare bienală, în cadrul căreia este evaluat nivelul de transparență bugetară a peste 100 de țări din lume prin prisma celor mai bune practici acceptate la nivel internațional.

NOUTĂȚI

„Nation in Transit 2020”: Punctajul înregistrat de Republica Moldova în domeniul democrației

Un număr din ce în ce mai mare de lideri din Europa Centrală și de Est au renunțat să mai pretindă că joacă după regulile democrației, atacând în mod deschis instituțiile democratice și contribuind la restricționarea libertăților individuale, potrivit „Nations in Transit 2020”, un raport anual privind guvernarea democratică în regiune.

„Nations in Transit 2020” evaluează starea guvernării democratice în 29 de țări din Europa și Eurasia pentru perioada ianuarie – decembrie 2019. În urma acestei evaluări, experții au conchis că numărul democrațiilor s-a micșorat. Totuși setea populației pentru democrație și libertate a rămas neschimbată. Totodată protestele pentru apărarea mediului înconjurător au reușit să devină și o modalitate de a trage la răspundere guvernarea și a cere reforme.

Numărul de democrații este cel mai mic din ultimii 25 de ani de când „Nations in Transit 2020” întocmește acest raport. Astfel din cele 29 de țări evaluate, 10 au fost considerate democrații, 10 regimuri hibride și 9 regimuri autoritare.

Scorul mediu al democrației pentru regiune a scăzut în fiecare an. Totodată, în ultimii doi ani au fost înregistrate mai multe îmbunătățiri datorită promovării reformelor treptate.

Ucraina și Moldova continuă să fie calificate drept țări cu un guvern de tranziție sau un regim hibrid. Țările au fost analizate pe o scară de la unu la șapte unde unu este cel mai mic progres atins în domeniul democrației și șapte respectiv cel mai mare. **R. Moldova a înregistrat un punctaj de 3.11 în domeniul democrației, ceea ce este cu 0.7 mai mult față de anul trecut, dar totuși mai puțin față de Ucraina (3.39) sau România (4.43).**

Moldova a înregistrat un progres la nivelul guvernărilor democratice naționale și a luptei împotriva corupției. Cele mai mari punctaje Moldova le-a înregistrat pentru procesul electoral (4.0) și societatea civilă (4.75).

Experții recomandă Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii să militeze pentru transparență și să promoveze mai intens valorile democratice din regiune.

Sursa: www.zdg.md

TRANSPARENȚĂ

Poziție	Denumire	Gradul ▼	Transparență totală	I. Indicatori economici
1.	 Î.S. Întreprinderea Editorial-Poligrafică „Știința”		44 %	63 %
2.	 Î.S. „Radiocomunicații”		43 %	79 %
3.	 I.S. „Manejul de Atletică Ușoară”		40 %	53 %
4.	 S.A. „Energocom”		36 %	42 %
5.	 S.A. „Franzeluța”		35 %	84 %
6.	 Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare”		34 %	18 %
7.	 Î.S. „Administrația de stat a drumurilor”		33 %	18 %
8.	 Î.S. „MoldATSA”		33 %	18 %
9.	 Î.S. „Poșta Moldovei”		32 %	11 %
10.	 Î.M. „EXDRUPO”		30 %	18 %

Editura „Știința” întreprinderea de stat „Radiocomunicații” și „Manejul de Atletică Ușoară” sunt cele mai transparente întreprinderi cu capital public din Moldova. La polul opus se situează „Confercai”, Tipografia Centrală și Stația de stat pentru încercarea mașinilor. Clasamentul transparenței întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova, disponibil pe www.companies.viitorul.org, a fost prezentat pe 28 mai, de IDIS „Viitorul” și INEKO Slovacia.

Topul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din Moldova

Pentru calcularea clasamentului de transparență a fost monitorizată activitatea a 67 de întreprinderi de stat, municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova în anul 2019. Clasamentul din anul 2020 a fost completat cu unele întreprinderi noi ca rezultat al reorganizării mai multor întreprinderi incluse în clasamentul anterior.

Întreprinderile cu capital public au fost evaluate în baza a șase criterii de transparență: indicatorii economici, transparența și accesul la informație, achizițiile publice și proprietatea, resursele umane, etica și conflictul de interese, granturi și caritate. Punctajul maxim pentru o întreprindere constituie 100 de puncte. Astfel,

cele mai transparente întreprinderi sunt Î.S. „Editura Știința” (44 de puncte), Î.S. „Radiocomunicații” (43 de puncte) și Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară” (40 de puncte).

Potrivit raportului nr.2 de monitorizare a transparenței întreprinderilor cu capital public, **media generală de transparență a întreprinderilor de stat, întreprinderi municipale și societăți comerciale cu capital integral sau majoritar de stat sau municipale din Republica Moldova constituie 17,9 %**. În timp ce întreprinderile de stat au o medie de 16,9%, întreprinderile municipale înregistrează un punctaj mediu de 21,5%. În acest sens, „Exdrupo” este **întreprinderea municipală cu cel mai mare punctaj acumulat (30,1%) și poziționată cel mai sus în clasament (locul 10)**. Întreprinderile cu capital public se poziționează cel mai bine la categoriile „Transparența și accesul la informație”, „Achizițiile publice” și „Indicatorii economici”.

Topul celor mai transparente întreprinderi cu capital public din Moldova

Continuare

44 de întreprinderi din 67 monitorizate dispun de pagini web, însă nu toate sunt funcționale. La fel, doar Î.S. „Editura Știința”, Î.S. „Radiocomunicații” și S.A. „Franzețuța” au publicat pe pagina web rapoartele anuale pentru anul 2019. Din păcate, din cele trei rapoarte anuale publicate pe web, doar cele ale companiilor „Radiocomunicații” și S.A. „Franzețuța” au un format care permite publicului de a căuta și copia un text din raport. Analiza mai arată că 88% din întreprinderi nu publică pe web planurile anuale de achiziții publice, 73% nu publică anunțurile de participare la achizițiile publice, 75% nu au comunicat informații despre rezultatele achizițiilor și nici o întreprindere nu a publicat anul trecut contractele de achiziții publice.

În ce privește resursele umane, una din trei întreprinderi monitorizate publică ofertele de muncă pe pagina lor web și nici o întreprindere nu a publicat pe web rezultatele concursurilor pentru ocuparea locurilor vacante în anul 2019. Doar șapte întreprinderi monitorizate au comunicat public CV-ul administratorului (Î.S. „MoldATSA”, Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare”, ZAL „Expo Business Chișinău”, Î.S. „Radiocomunicații”, Î.M. „Apă-Canal Strășeni”, S.A. „Apă-Canal Chișinău” și S.A. „Metalferos”), dar nici o întreprindere nu publică CV-urile membrilor Consiliului de administrație. Numai Î.S. „Manejul de Atletică Ușoară”, „Editura Știința” și Î.S. „Radiocomunicații” au furnizat informații, însă incomplete, cu privire la salariul administratorului.

De asemenea, doar 11 întreprinderi au elaborat și publicat un Cod de etică pentru angajații întreprinderii în 2019.

Numai S.A. „Franzețuța”, S.A. „Energocom” și S.A. „Metalferos” au elaborat un Cod (standarde) de guvernanță corporativă.

Doar șapte întreprinderi cu capital public monitorizate au instituit și adus la cunoștință pe web despre existența unui mecanism de raportare a comportamentului lipsit de etică și faptelor de corupție (linie telefonică, e-mail).

Cea mai problematică zonă de transparență pentru toate întreprinderile o reprezintă „Granturi și caritate”, cu o medie care nu depășește 1%. Prin urmare, nici o întreprindere nu a publicat pe web informații referitor la donațiile și sponsorizările din anul precedent, se arată pe www.companies.viitorul.org.

Nivelul de transparență în Moldova are un potențial mare de îmbunătățire

Liubomir Chiriac, director executiv IDIS „Viitorul”

„Un sector destul de important pentru economia noastră sunt întreprinderile cu capital public. Acestea vin cu o contribuție de la 17 până la 23% la PIB, ceea ce este destul de simțitor pentru Republica Moldova.

Deși au fost evaluate cele mai mari și importante întreprinderi din Republica Moldova, media lor de transparență nu depășește 18%. Este un indicator destul de prost pentru întreprinderile cu capital public, iar 18% este insuficient pentru stabilitatea democrației din țara noastră. Din toate întreprinderile monitorizate, doar 5% au indicat salariul administratorului și indemnizațiile primite de membrii Consiliului de administrație. Este un indicator care demonstrează că lumea nu înțelege că transparența și accesul la informație la acest capitol trebuie să fie în conformitate cu standardele europene. Sperăm foarte mult ca aceste întreprinderi își vor îmbunătăți managementul și vor deveni mai eficiente”.

„Este un semn bun că nivelul mediu de transparență s-a îmbunătățit ușor și aproape jumătate din întreprinderi au o sănătate financiară relativ stabilă. Cu toate acestea, **putem observa un potențial mare de îmbunătățire în ambele domenii, în special în ceea ce privește clasamentul de transparență**, unde scorul mediu rămâne în urma companiilor din Slovacia sau Ucraina. Desigur, clasamentul este abia la a doua ediție, dar este un bun început pentru a spori îndemnul pentru o gestionare mai transparentă a întreprinderilor cu capital public din Republica Moldova”.

Peter Golias, director INEKO, Slovacia

Sănătatea financiară a întreprinderilor cu capital public nu înregistrează o tendință pozitivă

Viorel Pîrvan, expert juridic IDIS „Viitorul”

„Rezultatele monitorizării din anul curent scot în evidență probleme majore de transparență pentru întreprinderile cu capital public, fiind constatate deficiențe la toți indicatorii de transparență monitorizați. În comparație cu clasamentul precedent, se observă o ușoară creștere a mediei generale cu + 0,53 puncte procentuale.

Întreprinderile rămân restanțiere la toți indicatorii de transparență, atât la cei legali, cât și la cei care reprezintă bune standarde de transparență și guvernanta corporativă. Rezultatele scot în evidență probleme majore de transparență pentru întreprinderile cu capital public, fiind constatate deficiențe la toți indicatorii de transparență monitorizați. Acest lucru se datorează atât cadrului legal imperfect, care nu reglementează un șir de aspecte importante în activitatea întreprinderilor, lipsa instrumentelor viabile de responsabilizare a celor care încalcă legea și nerespectarea de către întreprinderi a normelor existente.

Mihail Manoli, Dr. în economie

„Impactul întreprinderilor cu capital public asupra economiei țării, dar și a bunăstării populației este semnificativă. Pe lângă impactul social care îl au, prin implicarea în câmpul muncii a unui număr mare de persoane, aceste companii prestează servicii publice importante.

În perioada 2015-2018, sănătatea financiară a întreprinderilor cu capital public nu a înregistrat o tendință pozitivă. Rezultate demonstrează o lipsă a evoluției în ce privește sănătatea financiară a întreprinderilor. Practic toate sunt poziționate la coada clasamentului.

Statul nu este cel mai bun gestionar al patrimoniului. Astfel, nu există raționamente serioase pentru menținerea unor active cu potențial economic înalt în proprietatea statului. Cea mai bună soluție este privatizarea acestor întreprinderi, ajustarea legislației la standardele internaționale și promovarea principiilor de guvernanta corporativă”.

Întreprinderile de stat nu sunt suficient de transparente

Sursa: www.infotag.md

Cele mai mari și mai importante întreprinderi cu capital public din Republica Moldova au un nivel scăzut de transparență, în medie de 18%. Despre aceasta arată rezultatele unui studiu de monitorizare a 67 de întreprinderi de stat, realizat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul".

Potrivit agenției INFOTAG, printre cele mai transparente întreprinderi sunt "Editura Știința" (44%), "Radiocomunicații" (43%), "Manejul de Atletică Ușoară" (40%) și "Franzele" (35%).

La polul opus se situează întreprinderea de stat de construcție a căilor ferate "Confercai" (0%), "Stația de stat pentru încercarea mașinilor" (2%), "Tipografia Centrală" (3%), precum și "Gara Nord", "Drumuri Cahul" și "Apă-Canal Soroca" (câte 4%).

Întreprinderile au fost evaluate după șase criterii de transparență: indicatorii economici, transparența și accesul la informație, achizițiile publice și proprietatea, resursele umane, etica și conflictul de interese, granturi și caritate. Cea mai problematică zonă de transparență pentru toate întreprinderile o reprezintă "Granturi și caritate", cu o medie care nu depășește 1%.

Indicatorii unor întreprinderi mari precum fabrica de tutun "Tutun-CTC" (5%), Centrul expozițional internațional "Moldexpo" (10%), "Furnizarea Energiei Electrice Nord" (12%), "Găările și stațiile auto" (13%) și "Moldovagaz" (14%), la fel, sunt foarte scăzuți. Situația este un pic mai bună la întreprinderile de stat "Metalferos" (27%), "Calea Ferată din Moldova" (28%), "Termoelectrica" și "Moldtelecom" (câte 29%).

"Totuși, în comparație cu clasamentul precedent, se observă o ușoară creștere a mediei generale cu 0,53 puncte procentuale. La fel, se observă o creștere a mediei generale a întreprinderilor municipale în raport cu întreprinderile de stat. Acest lucru se datorează sporirii numărului întreprinderilor municipale monitorizate, dar și realizarea de către întreprinderile municipale din Chișinău a unor indicatori de transparență importanți, precum utilizarea sistemului electronic de achiziții MTender", se arată în raport.

Autorii recomandă Parlamentului să desfășoare consultări publice prealabile și să definitiveze proiectul de lege privind achizițiile în sectoarele energeticii, apei, transporturilor și serviciilor poștale. Guvernului i se recomandă să desfășoare modificări, astfel încât întreprinderile cu capital de stat să aibă obligația de a răspunde la cererile solicitanților și de a furniza informațiile cu caracter public.

ACCES LA INFORMAȚIE

Buna guvernare nu se rezumă la publicarea informațiilor pe site-urile oficiale

În luna aprilie curent, în perioada stării de urgență, unele autorități publice locale (APL) au cumpărat mașini de sute de mii de lei. În timp ce aleșii locali motivează că achizițiile au fost planificate înainte de instituirea stării de urgență, experții în domeniul transparenței în procesul decizional sunt de părere că APL trebuie să gestioneze corect nevoile localităților. Totodată, experții recomandă ca orice decizie să parcurgă cele trei nivele de interacțiune dintre APL și cetățeni: informarea, consultarea, dar și participarea activă a contribuabililor în procesul decizional.

La 17 martie 2020, în Republica Moldova a fost instituită stare de urgență pentru o perioadă de 60 de zile, din cauza răspândirii rapide a COVID-19. Chiar și pe timp de criză, unele autorități publice nu au renunțat la achiziții costisitoare. Astfel, la 26 martie 2020, autoritățile publice locale din satul Brânza, raionul Cahul, au hotărât să cumpere un autoturism în valoare de 340 de mii de lei. Contractul de achiziție a fost semnat după instituirea stării de urgență. Întrebat dacă această achiziție era imperios necesară în aceste zile, primarul localității, Leonid Cătera, a declarat că aleșii locali din Brânza au votat pentru procurarea autoturismului încă în luna februarie, când infecția de Coronavirus încă nu ajunsese în Moldova.

Primarul din Brânza motivează însă că mașina de la primărie este veche, iar mijlocul de transport este necesar pentru localitate: "Sunt la al patrulea mandat și nu am cumpărat până acum mașini".

Viorel Pîrvan, expert în domeniul transparenței în procesul decizional, consideră că, în perioada stării de urgență, când autoritățile trebuie să gestioneze banul public rațional și în funcție de necesitățile concrete ale acestei perioade, Consiliul local putea să-și revadă decizia și să prioritizeze achizițiile de bunuri sau servicii.

Circa 600 de mii de lei pentru mașina unui președinte de raion

O autoritate publică locală de la nordul republicii de asemenea și-a cumpărat mașină scumpă pe timp de criză. La 6 aprilie 2020, Consiliul raional Ocnița a semnat un contract de achiziții, prin care a cumpărat o mașină de peste 592 de mii de lei, autoturism destinat președintelui raionului. Iurie Plopa, președintele raionului Ocnița, a precizat că procurarea autoturismului era planificată încă de anul trecut, iar acest automobil era necesar, deoarece parcul de mașini al Consiliului Raional are 3 automobile vechi.

ACCES LA INFORMAȚIE

Rezolvarea problemelor comunității depinde de calitatea managementului APL

Diana Ranga-Enachi, expertă în domeniul achizițiilor publice, le reamintește autorităților că la aprobarea oricărei decizii trebuie să țină cont de cele trei nivele de interacțiune dintre APL și cetățeni: informarea, consultarea, dar și participarea activă a contribuabililor cetățeni.

Diana Enachi precizează că rezolvarea problemelor comunității depinde nu numai de cuantumul resurselor financiare disponibile, dar și de calitatea managementului APL, iar primarii trebuie să știe cum să implice cetățenii în procesul de guvernare locală.

„În activitatea lor, ei trebuie nu numai să se bazeze pe respectarea actelor legislative și a normelor, dar și să fie transparente și integre. Urmând principiile bunei guvernări, inclusiv asigurarea transparenței, eficienței și implicării cetățenilor în procesul decizional, autoritățile locale pot obține implicarea și încrederea oamenilor”.

Sursa: www.api.md

Or, cetățenii care au încredere că autoritatea locală este transparentă și utilizează eficient bugetul local, vor fi mult mai predispuși să contribuie la inițiativele locale, să-și onoreze obligațiile fiscale și astfel să contribuie la sporirea veniturilor bugetare locale”, spune Diana Ranga-Enachi.

Ea reamintește că buna guvernare nu se rezumă la publicarea unei informații pe site, cum ar fi un plan de buget, un proiect de decizie sau un anunț de angajare, dar se referă la întregul proces de administrare la nivel local.

Cere socoteală pentru banii publici!

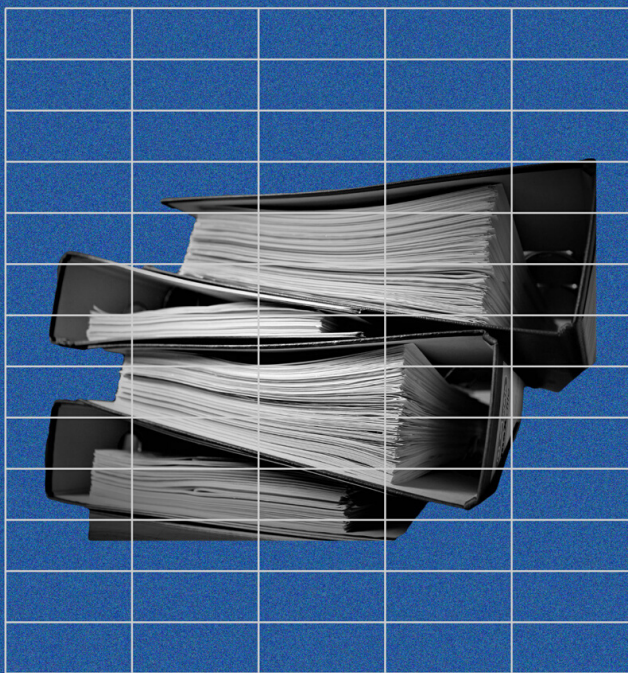

ANALIZĂ

centrul de —
— politici și
— reforme —

De ce și cum trebuie modificată legea accesului la informații

Andrei Lutenco

Cînd a fost adoptată, cu aproape 20 de ani în urmă, Legea privind accesul la informație era considerată corespunzătoare bunelor standarde din domeniu. Astăzi, conținutul legii nu mai e în pas cu timpul, prevederile acesteia s-au dovedit a fi ambigue sau incomplete, ceea ce e utilizat pentru a restricționa accesul cetățenilor la informație.

Pentru a-și îndeplini scopul, legea trebuie modificată pe principalele componente, clarificînd cine, de la cine, în ce mod, în ce termeni și ce fel de informații poate solicita. Există deja un proiect de lege înregistrat în Parlament prin care s-ar defini mai exact și extinde categoriile solicitanților și furnizorilor de informații, s-ar preciza drepturile și obligațiilor acestora, inclusiv publicarea proactivă a informației de către autorități. Proiectul mai reduce termenul în care autoritățile trebuie să răspundă la solicitări și instituie standarde speciale în cazul mass-media.

Acest proiect trebuie completat cu prevederi care să asigure implementarea riguroasă a legii – mecanisme mai eficiente de asigurare a dreptului la informații, prin constatarea încălcărilor și oferirii remediilor efective pentru cei ai căror drepturi au fost încălcate. În acest sens, sugerăm introducerea unei funcții specializate de Comisar pe accesul la informații, un organ independent cu un mandat larg și putere de decizie în cazurile de încălcare a dreptului constituțional la informație.

Prezumția de bază a democrației, cea că cetățenii periodic își pot taxa aleșii la alegeri se axează în mare parte pe premiza că primii au la dispoziție informații veridice despre faptele celor din urmă. Informația deținută de autorități este produsă din banii cetățenilor, respectiv e un bun public la care cetățenii trebuie să aibă acces. Din aceste considerente, legi privind accesul la informații există în peste o sută de țări, iar tradiția accesului liber la informațiile deținute de stat pornește încă din 1766 din Suedia.

Care e problema?

În Moldova, Legea privind accesul la informație, cea care reglementează principalele aspecte ale realizării dreptului constituțional la informații, a fost adoptată în 2000 și corespundea standardelor internaționale din acea perioadă. Textul legii, conține principalele garanții privind exercitarea dreptului constituțional la informație, stabilește un termen relativ scurt de răspuns la solicitările de informații, oferă dreptul solicitantului de a se adresa în judecată în caz de refuz sau lipsă a răspunsului.

ANALIZĂ

Legea e învechită

Evoluția sistemelor și standardelor democratice, digitalizarea accelerată a vieții, inclusiv publice, noile posibilități de stocare, prelucrare și difuzare a informațiilor au condus la noi cerințe și standarde privind aspectele legislative ale accesului cetățenilor la informațiile deținute de stat. Bunăoară, din 2000 încoace, toată lumea a trecut de la scrisorile tradiționale și apeluri telefonice la emailuri și rețele sociale, informațiile pot fi ușor digitalizate și nu mai trebuiesc căutate prin arhive, fiind la un click distanță. Asta înseamnă că autoritățile au posibilitatea să reacționeze mai rapid la solicitări și să evite procedurile birocratice (expedierea răspunsurilor prin poștă sau curier, etc.). Mai mult, autoritățile au mult mai multe posibilități de a face publică informația, de exemplu, publicând-o direct pe resursele online. **A nu ține pasul în domeniul accesării informației de către cetățeni, atunci când au loc transformări fundamentale în domeniul comunicațiilor, ar fi o greșală.**

Pentru a răspunde la aceste așteptări, accentul ar fi trebuit pus pe responsabilitatea statului să publice informația din proprie inițiativă și la timp, astfel încât să nu trebuiască să răspundă la solicitări, informația fiind publică. Chiar dacă publicarea informației online ține mai mult de buna administrare a instituțiilor decât de textele legislative, legea ar trebui să seteze standardele de bază în acest domeniu, care să fie obligatorii și universale.

Legea e ambiguă

Între timp, aplicarea pe parcursul a aproape douăzeci de ani a Legii privind accesul la informație a scos la iveală mai multe ambiguități, lacune și contradicții ale acestora care sunt adesea folosite ca pretext pentru a îngreuna accesul publicului la informații și a limita transparența în activitatea instituțiilor și persoanelor oficiale. În continuare, solicitanții de informații (mass-media, ONG-urile și cetățenii curioși) și furnizorii (autoritățile) au divergențe despre cine, de la cine și ce informații poate solicita, cât timp e suficient pentru răspuns, etc.

Mecanismele de disciplinare a furnizorilor de informații nu funcționează

Cel mai grav însă este faptul că atunci când le este refuzată informația cetățenii, instituțiile de media și ONG-urile au prea puține alternative pentru a-și apăra dreptul. Chiar dacă au posibilitatea de a se adresa în judecată, procesele de judecată durează ani și ani, consumă timp, resurse, ceea ce nu este o opțiune în cazul unui material jurnalistic de actualitate, de exemplu. Chiar dacă câștigă în instanțe, cetățenii sunt practic perdanți din start al luptei pentru informații.

Procedurile și sancțiunile prevăzute de lege, de exemplu amenda pentru încălcarea articolului 71 din Codul Contravențional (încălcarea legislației privind accesul la informație și cu privire la petiționare) sau pedeapsa penală prevăzută de articolul 181 din Codul Penal se aplică sporadic, sunt greu de monitorizat și, în orice caz, înseamnă și mai multe bătăi de cap pentru solicitanții de informații. Mai mult, acestea nu par să lucreze, or practicile de restricționare a accesului la informațiile publice continuă.

ANALIZĂ

Legea nu își îndeplinește scopul

În rezultat, instituțiile nu sunt motivate să-și îmbunătățească transparența, ba din contra se crează practici consistente de blocare a informațiilor. Cetățenii sunt descurajați să caute și obțină informații, fiindcă riscă să fie tergiversați la nesfârșit în birocrății.

Ce s-a propus până acum?

Proiectul de lege lobat de organizațiile de media și propus de câțiva deputați în iulie 2018 conține o serie de amendamente necesare care ar elimina cele mai importante ambiguități din lege.

Cine?

Proiectul clarifică, pe de o parte, și lărgeste, pe de alta, categoriile de solicitanți ai informației – cei care potrivit legii au dreptul să solicite informații de la autorități. Astfel legea nu mai operează cu termenul de cetățean, recunoscând expres drept solicitanți ai informațiilor și persoanele juridice rezidente. Mai mult ca atât, legea elimină și condiția reședinței în Republica Moldova pentru solicitanții de informație străini și apatrizi.

De la cine?

Potrivit amendamentelor propuse, furnizori de informații în condițiile legii vor fi a fi autoritățile publice centrale și locale, instanțele judecătorești, întreprinderile, instituțiile publice, organele de autoadministrare, organisme care exercită puterea publică sau prestează servicii publice și/sau utilizează sau administrează banii publici. Important, proiectul include în categoria de furnizori de informații întreprinderile și societățile pe acțiuni în care statul este fondator și/sau acționar.

Ce?

Proiectul vine cu inovații și în ceea ce privește informațiile care pot fi solicitate în condițiile legii. Acesta substituie noțiunea de „informație oficială” din textul actual al legii cu cea de „informație de interes public”. Mai mult, proiectul definește informația de interes public ca „orice informație și/sau conținut, inclusiv datele cu caracter personal de interes public, indiferent de suportul de stocare – pe hîrtie, în format electronic sau în orice alt format, deținute de către furnizorii de informații.”

Ce mai poate fi îmbunătățit: un mecanism de implementare eficient

Există și alte îmbunătățiri care ar putea contribui la o lege mai bună a accesului la informații – detalierea categoriilor de informații care nu pot refuzate (de ex. datele despre cheltuielile publice, inclusiv salariile, achizițiile, etc.), instituirea unor prezumții în favoarea publicării/remiterii informațiilor, și altele. Totuși, pentru a îmbunătăți protecția dreptului la informare, cel mai important aspect rămîne punerea legii în aplicare.

Sursa: www.cpr.md

